

Nationella Stödprogrammet

Årsrapport 2021

**PLATTFORMEN
CIVILA SVERIGE MOT
MÄNNISKOHANDEL**

ÅRSRAPPORT FÖR NATIONELLA STÖDPROGRAMMET 2021

BAKGRUND

Om Nationella Stödprogrammet

Plattformen Civila Sverige mot människohandel (nedan kallad Plattformen) erbjuder ett utökat kompletterande och behovs- samt rättighetsbaserat stöd till individer i Sverige utsatta för människohandel och exploatering. Detta görs genom NSP, Nationellt Stödprogram, framtaget 2015 och anpassat under åren för att möta nya behov hos målgruppen.

NSP är utformat för att identifiering ska leda till hjälp utan omedelbart krav på medverkan i rättsprocess, samt för att se till att utsatta personer kan erbjudas individanpassat långsiktigt stöd och rehabilitering. NSP kompletterar därmed samhällets insatser och är framtaget för att säkerställa att Sverige lever upp till Europarådets konvention om bekämpande av människohandel och EU-direktiv 2011/36/EU.

Stödprogrammet är uppbyggt av certifierade boenden som uppfyller minimikrav uppställda av NSP. De certifierade boendena är de som identifierar personer som offer för människohandel, arbetar för att samhället ska ta ansvar för denna persons skydd och stödbehov, och när det inte är möjligt, ansöker om finansiering för placeringen från NSP. Minimikraven är utformade för att certifierade boenden ska ha kunskap om människohandel, arbetar rättighetsbaserat och enligt antagna rutiner för hot -och riskbedömningar och säkerhetsfrågor. Boendena ska erbjuda stöd som motsvarar vad en person som varit offer för människohandel har rätt till i enlighet med Sveriges internationella åtaganden.

Certifierade boenden ansöker om ersättning för insatser inom programmets utformning, och beviljas om det framgår i ansökan att personen man ansöker för

- 1) är ett troligt offer för människohandel eller människohandelstliknande exploatering och
- 2) att boendet kan tillgodose det stöd de behöver och har rätt till och
- 3) att inte samhället kan erbjuda detta eller ersättning för insatsen.

Nationella Stödprogrammets förutsättningar 2021

Nationella Stödprogrammet har under 2021 finansierats av statsbidrag från Socialstyrelsen. Då medlen från Jämställdhetsmyndigheten betalades ut till Plattformen mycket sent år 2021 fick NSP tillåtelse att nyttja medlen längre och slutrapportera till Jämställdhetsmyndigheten 31 mars 2022. Till följd av detta har en del av medlen från Jämställdhetsmyndigheten nyttjats 1 januari 2022-31 mars 2022, och kommer att ingå i årsrapport för 2022.

Under hösten 2021 tillträdde ny koordinator av NSP, och programmet kunde åter hanteras som aktivt då Jämställdhetsmyndighetens medel inkom till NSP. Stödprogrammet hade då varit utan medel sedan första halvåret 2021, då NSP

fördelade medel från Socialstyrelsen. Det innebar ett glapp i möjligheten att finansiera nya ansökningar på flera månader. När ny koordinator tillträdde i september hade denne initialt en överlämningsperiod med tidigare koordinator.

Året som gått har återigen i stora delar präglats av Covid-19 och restriktioner. Personer utsatta för människohandel har därmed riskerat ytterligare isolering från resten av samhället. Det har negativa konsekvenser inte bara för möjligheten att identifieras som offer för människohandel eller människohandelsliknande exploatering och därmed erbjudas stöd och skydd, men även i återhämtningen för den som varit utsatt och nu arbetar för att leva ett liv fritt från exploatering.

Nationella Stödprogrammets struktur 2021

År 2021 har Nationella Stödprogrammet erbjudit fyra typer av insatser:

- 30 dagar reflektionsperiod med skydd och stöd
- Max 90 dagar förlängt skydd och stöd
- Max 45 dagar integrationsstöd (500 SEK/dag)
- Punktinsatser

Insatserna om reflektionsperiod och förlängt skydd och stöd erbjuder certifierade boenden en dygnersättning för placering om totalt 1200 SEK för vuxna, med ett barntillägg för medföljande barn om totalt 500 SEK/dygn. Boendena kan ansöka om ett dygnstillägg om 200 SEK/dygn om placeringen kräver exempelvis extra personalinsatser för att möta den placerades behov. Eventuella tillägg ska motiveras. Under 2021 har boendena kunnat ansöka om ytterligare förlängning efter att den första 90-dagarsperioden avslutats om behoven av skydd och stöd kvarstår.

Nationella stödprogrammet har vid behov av ytterligare stöd efter 90 dagar tvingats balansera behovet av långsiktigt stöd och att kunna ge tillträde och initialt stöd till så många utsatta som möjligt. Stödprogrammet har efter 90 dagar fördjupat stöd beviljat ytterligare 90 dagar stöd om fortsatt behov finns, men endast till halv ersättning. Om det finns medföljande barn beviljas barntillägg om 500 SEK/dag. Utifrån en behovsbedömning har många av de personer som beviljats tillträde till programmet rätt till stöd betydligt längre än vad medlen räcker till. Utöver de dagar NSP beviljat stöd till har boendena med egna medel stöttat personen betydligt längre.

ÄRENDEHANTERING 2021

39 personer har beviljats tillträde och/eller en stödinsats från Stödprogrammet år 2021. Av dessa är 21 personer vuxna, och 18 är barn, varav 8 befunnit sig i ursprungslandet, och resterande varit medföljande barn här i Sverige. Dessa personers stöd, skydd och rehabilitering har stöttats av NSP i form av ekonomisk

ersättning i 35 insatser. Två personer har beviljats tillträde till programmet under 2021, men ingen direktinsats realiserats under året.

Majoriteten av de stödsökande som erhållit stöd har varit offer för människohandel i form av sexuell exploatering. I två fall hade samma person också utnyttjats i tvångsarbete. Två stödsökande hade varit offer för människohandel i form av arbetsexploatering. De stödsökande kommer från Marocko, Nigeria, Kenya, Sierra Leone, Montenegro, Moldavien, Italien, Polen, Kamerun, Colombia, och Uganda.

Ytterligare insatser från Stödprogrammet till utsatta har funnits i form av rådgivning/information, placeringsförfrågan, hänvisning till annan aktör eller genom intyg/yttrande i pågående myndighetsprocesser.

Insatsernas finansiella fördelning

År 2021 drevs Nationella Stödprogrammet med hjälp av medel från Socialstyrelsen och Jämställdhetsmyndigheten. Nationella Stödprogrammet erhöll år 2021 totalt 600 t SEK från Socialstyrelsen och 2 036 934 SEK från Jämställdhetsmyndigheten. Av dessa var 450 tSEK jämte 1 830 000 SEK vikta till direktinsatser.

Totalt fördelades **467 608 SEK** i direktinsatser för Socialstyrelsens medel år 2021.

Under 2021 har Nationella Stödprogrammet fördelat **1 370 278 SEK** i form av stödinsatser till offer för människohandel med medel från Jämställdhetsmyndigheten för 2021. Nationella Stödprogrammet fick använda medlen fram till 31 mars 2022 med anledning av medlen inte betalades ut till Plattformen förrän sent på hösten 2021. Till följd av detta har en andel av medlen från Jämställdhetsmyndigheten fördelats 1 januari-31 mars 2022. Sju insatser om totalt 461 060 SEK finansierade av Jämställdhetsmyndighetens medel nyttjades 1 januari till 31 mars 2022. Dessa insatser kommer att ingå i rapport för 2022.

Medlen har fördelats sett till form av stödinsats på följande sätt:

Insats	Antal	Summa
30 dagar reflektionsperiod	5	191 760 SEK
Max 90 dagar fördjupat stöd, full ersättning	10	981 270 SEK
Max 90 dagar fördjupat stöd, reducerad ersättning	7	514 916 SEK
Max 45 dagar integration	3	67 500 SEK
Punktinsatser	10	82 406 SEK
TOTALT:	35	1 837 852 SEK

Övergripande redogörelse av stödinsatserna som finansierats

NSP har beviljat 5 individer **30 dagars reflektionsperiod**. En av dessa vågade polisanmäla med stöd av boendet under den tiden. I två av ärendena har personerna fått stöd i att återuppta polisanmälan för att tillföra information man tidigare inte vågat berätta eller polisanmäla fler brott.

En stor andel av medlen har finansierat förlängd **stödperiod om 90 dagar** efter reflektionsperioden. Det finns ett generellt stort behov av fortsatt tryggt boende, stödsamtal, traumabehandling och stöd i myndighetskontakter, och planera för framtiden, utöver de 30 första dagarna. I flera fall har den förlängda perioden om 90 dagar resulterat i att personen vågat berätta mer om sin utsatthet, och i några fall vågat göra ytterligare polisanmälan, eller berätta mer för polisen.

Då medlen för NSP är begränsade har ett antal personer beviljats ytterligare förlängd insatsperiod efter erhållet stöd i 30+90 dagar, men till reducerad ersättning i första hand. Detta görs i avvaktan på hur medlen behövs för att finansiera reflektionsperiod och en första fördjupad stödperiod om 90 dagar för andra utsatta. Personerna som sökt och erhållit ytterligare stöd *utöver* 30+90 dagar har uteslutande varit utsatta för sexuell exploatering och omfattande våld. Samma person har i många av fallen varit utsatt för sexuellt våld, fysiskt våld och psykiskt våld i form av hot, kränkningar och kontroll under exploateringen, och också tidigare i livet varit utsatt för sexuella övergrepp och våld. Detta resulterar i nästan alla fall i stor traumatisering och påverkat allmäntillstånd. Stödbehoven för den som överlevt är därmed i regel mycket stora, arbetet med rehabilitering krävande, och vägen till ett liv fritt från exploatering lång.

Integrationsstödet har bland annat möjliggjort svenskundervisning, hjälp att hitta arbete, insatser för att bryta isolering och nystart i form av stöd till vissa kostnader förenat med flytt till i eget boende.

Punktinsatserna som bekostats är vinterkläder till barn samt bidrag till hyra. Punktinsatserna har varit motiverade av att möta den utsattes basbehov samt bidra till personens integration.

CERTIFIERINGSARBETE FÖR NATIONELLA STÖDPROGRAMMET 2021

Under 2021 har arbetet med att certifiera fler aktörer fortsatt. Arbetet har utgått från ett antal mål, som är formulerade utifrån den övergripande målsättningen att skydd och stöd ska finnas tillgängligt till alla offer för människohandel eller människohandelsliknande exploatering, även inom Nationella Stödprogrammet.

MÅL 1: Nationella Stödprogrammet ska vara tillgängligt över hela landet.

År 2021 fanns certifierade boenden i Region Mitt, Syd, Stockholm och Väst. Inga certifierade boenden finns i

- Region Bergslagen (Dalarna, Värmland och Örebro)
- Region Nord (Jämtland, Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland)
- Region Öst (Jönköping, Sörmland, Östergötland).

Måluppfyllelse:

Minst ett certifierat boende i varje region. NSP prioriterar certifiering för boenden i Region Nord för att minska avståndet till tillgängligt stöd för offer för människohandel som befinner sig i norra Sverige.

Åtgärder

Under september och oktober 2021 har kontakt återupptagits med aktörer som tidigare haft kontakt med NSP:s koordinator för certifiering. Informationsmöte om NSP och certifieringsprocessen har även hållits med Novahuset, som inte hade möjlighet att gå vidare med processen under 2021. Material om NSP, certifieringen, minimikraven samt det digitala certifieringsformuläret har förmedlats till sammanlagt fem aktörer (Unizon, Roks, Novahuset, Frälsningsarmén Halvvägshuset, Safe Havens traffickingcenter).

Samtal har fortsatt med Unizon och Roks under senare delen av hösten 2021. Samtal har inledningsvis skett med representanter på riksnivå för att i nästa steg kunna ske med enskilda boenden som identifieras av riksorganisationen. Ett informationsmöte om NSP har hållits i mars med 6 Roks-jourer i Norrbotten som uttryckt intresse för att certifieras för NSP. Förhoppningen är att certifieringsprocessen för de jourer som sedan vill gå vidare sedan kan slutföras under första halvåret 2022. Informationsmöte är planerat för jourer inom Unizon.

MÅL 2: Nationella Stödprogrammet ska vara tillgängligt för en större del av målgruppen.

År 2021 var sju boenden certifierade för NSP. Av dessa tar två emot män, endast ett boende tar emot män som varit offer för andra former av exploatering än sexuell exploatering. Inga boenden tar emot personer med aktivt missbruk. 5 av 7 tar emot medföljande barn. Dessa boenden erbjuder stödinsatser och aktiviteter riktade direkt till barnen.

Måluppfyllelse:

Minst ytterligare ett boende som arbetar med personer, även män, som utsatts för andra exploateringsformer. Minst ett boende som tar emot personer med aktivt missbruk. Boenden som tar emot även män ska finnas mer tillgängligt i hela landet.

Åtgärder:

Samarbete med Frälsningsarmén Halvvägshuset har pågått sedan november 2021. Det saknades möjlighet för aktören att gå vidare i certifieringsprocessen

innan årsskiftet, men nödvändigt material om certifieringen har förmedlats i syfte att kunna ta nästa steg i certifieringsprocessen så fort som möjligt.

Utmaningar med certifieringsarbetet 2021

Certifieringsprocessen har varit helt digital med anledning av Covid-19 pandemin. Detta innebär en utmaning i fråga om kvalitetssäkring och stöd till nya boenden, då besöken i regel varit fysiska tidigare. Andra utmaningar är att arbetet för att utöka antalet certifierade boenden innebär samverkan med andra, ibland stora aktörer. Steget att ingå i NSP måste förankras internt, och det kan ta tid innan processen fortsätter och sedan kan färdigställas. Vad gäller boenden som arbetar med personer i aktivt missbruk är detta en generell bristvara, även bland boenden som arbetar med våld i nära relation. Att hitta ett boende som därtill arbetar eller har möjlighet att arbeta med personer som varit offer för människohandel kan vara en utmaning. Boenden som tar emot män oavsett exploateringsform behöver också vara mer tillgängligt över hela landet, något NSP kommer arbeta vidare med 2022.

KVALITETSARBETE 2021

Nationella Stödprogrammet har under de förutsättningar som funnits 2021 arbetat för att säkra kontinuitet och effektivitet i arbetet med programmet. Att det under 2021 har varit ett glapp i finansieringen av NSP har givetvis inneburit stora utmaningar för det arbetet och för de boenden som ingår i Stödprogrammet.

I samband med uppstart för hösten hade koordinatören avstämning med de boenden som är certifierade för NSP. Två möten kunde genomföras fysiskt, övriga genomfördes digitalt. Syftet med dessa möten var att stämma av boendenas situation, arbete med NSP, och aktiva ärenden.

Under hösten hölls en gemensam nätverksträff för boenden certifierade för NSP. Boendena framförde synpunkten att i realiteteten kan de inte räkna med ersättning för hela den insats som krävs för att personen ska kunna gå från exploatering till att kunna ta steget från placering på skyddat boende. En jämförelse gjordes med socialtjänstens placeringar, som förlängs på behovsbasis och kan sträcka sig längre än det stöd som idag kan fördelas från Nationella Stödprogrammet. Utöver de dagar NSP beviljat finansiering till har boendena med egna medel som regel stöttat personen betydligt längre.

SAMVERKAN MED ANDRA AKTÖRER

NSP:s koordinator samverkar med Regionkoordinatorerna mot människohandel i rådgivning och slussning av ärenden till antingen boenden certifierade för Nationella Stödprogrammet eller andra civilsamhällesorganisationer. NSP samverkar även med Mikamottagning eller socialtjänst på liknande sätt.

Information om NSP gick ut under hösten med anledning av att NSP återigen hade medel att fördela för 2021 i och med inkomna medel från

Jämställdhetsmyndigheten. Informationen gick i första hand till certifierade boenden och Regionkoordinatorerna. Ett informationsblad om NSP skickades ut, senare även till Migrationsverkets nationella samordnare mot människohandel samt nationell rapportör mot människohandel för spridning på Polismyndigheten i syfte att sprida information om att NSP till berörda medarbetare på dessa myndigheter.

NSP har även upparbetade kontakter med andra civilsamhällesaktörer, som vänder sig till NSP vid behov av rådgivning eller hjälp att hitta en lösning för personer som identifierats som offer för människohandel.

NSP har under perioden september 2021-mars 2022 bistått med intyg om offer för människohandel och deras rättigheter i fyra ärenden, varav tre gällde asylärenden och ett brottmål. Totalt under året har NSP bidragit med intyg i 11 asylärenden och ett brottmål.

AVSLUTANDE ORD

Erfarenheterna från NSP:s arbete med att ge stöd till offer för människohandel och människohandelsliknande exploatering liknar tidigare år. Även när en person varit i kontakt med polis har hanteringen varit bristfällig i några fall vad gäller ansökan om betänketid och tillfälligt uppehållstillstånd för bevispersoner. Förundersökningen inleds och avslutas ibland mycket snabbt, utan att den brottsutsatte får tillgång till 30 dagar betänketid. Dessa situationer visar på påskyndade processer i strid med både den brottsutsattes rättigheter och syftet med de skyddande bestämmelserna. **Den som varit utsatt för människohandel eller människohandelsliknande exploatering har rätt till ovillkorligt skydd och stöd i minst 30 dagar.** Det är fortsatt otroligt viktigt att understryka det och NSP:s centrala roll för att möjliggöra detta. Eventuella utredningar blir dessutom bättre om den brottsutsatte fått möjlighet till vila och fått det stöd denne har rätt till i form av inte bara psykosocialt stöd och rehabilitering men även information om sina rättigheter och hjälp att sätta ord på vad som hänt. Detta stöd måste vara långsiktigt och längre än 30 dagar, vilket även insatsfördelningen för 2021 vittnar om då majoriteten av stödet har behövts för 90 dagars fördjupat stöd eller längre. Genom att erbjuda offer för människohandel eller människohandelsliknande exploatering tillräckligt skydd, stöd, rehabilitering och hjälp att planera för framtiden behöver exploatering inte bli en del av deras fortsatta berättelse.

Precis som NSP:s certifierade boenden uppmärksammade år 2020 har uppehållstillstånden fortsatt dragits in i flera fall vid nedlagd förundersökning i kontrast till tidigare där tillstånden ofta tilläts löpa ut. Det försvårar möjligheterna för den som varit utsatt att planera för framtiden på ett hållbart sätt innan uppehållstillståndet och stödet kopplat till det upphör.